

EVROPSKÁ KONFERENCE K POLITIKÁM ARCHITEKTURY PŘI PŘÍLEŽITOSTI SLOVINSKÉHO PŘEDSEDNICTVÍ V RADĚ EU

Ve druhé polovině roku 2021 předsedalo Slovinsko Radě EU a při této příležitosti uspořádalo společně ve spolupráci s Rakouskem ve dnech 6.–8. 10. 2021 mezinárodní konferenci s názvem „**Building Europe. Towards a Culture of High-Quality Architecture and Built Environment for Everyone**“. Jednalo se tak tedy o konferenci pořádanou dvěma zeměmi ve dvou různých městech, která byla společně tematicky zaměřená. Konference byla jednou z mála, která se již uskutečnila prezenční formou, ale bylo možné ji sledovat i on-line. Rámcově byla konference rozdělena na první den v Grazu, druhý den byla pořádána exkurze po zajímavých stavbách Grazu a posléze byl přejezd do Mariboru, kde konference pokračovala třetím dnem. Jednáním jazykem byla angličtina a konference se celkem zúčastnilo 200 účastníků z více než 20 zemí.

Poslání konference shrnuje i její prohlášení, že architektura může zlepšit kvalitu života na všech úrovních a pro každého. K dosažení vybudování lepší kultury na místním nebo regionálním základě vyžaduje společné úsilí zapojením veřejných a soukromých subjektů. Cílem konference bylo nalézt perspektivy a vizi rozvoje pro postpandemickou dobu a ukázat, jak lze krizi proměnit v příležitost z pohledu architektury a vystavěného prostředí.

V Grazu se konference zaměřila na představení výsledků pracovní skupiny OMC Group pro vysoce kvalitní architekturu a vystavěné prostředí pro každého. Jménem Evropské komise tato pracovní skupina vypracovala doporučení pro evropské politiky na různých úrovních činnosti. V rámci konference jsou tyto aktivity spojené mimo jiné s iniciativou Nového evropského Bauhausu.

Úvodní slovo konference přednesla **Andrea Mayer** (Austrian Secretary of State in the Federal Ministry for Arts, Culture, the Civil Service and Sport) a zdůraznila, že architektura se musí přizpůsobovat okolním podmínkám jako například při pandemii koronaviru nebo lidským příběhům, které se v daných lokalitách odehrávají. Konference se tak zabývala Novým evropským Bauhausem.¹⁾ Tato kreativní interdisciplinární iniciativa se snaží vytvořit prostor pro setkávání, v němž budou navrženy nové způsoby bydlení. Projekt se věnuje oblastem umění, kultury, sociálního začleňování, vědy a technologie. Je to iniciativa, která přivádí Green Deal²⁾ do oboru bydlení a vyzývá ke kolektivnímu úsilí, které by mělo vést k návrhu a realizaci udržitelné a inkluzivní budoucnosti, v níž se budeme cítit dobře a bude převažovat kvalitní architektura. Změna klimatu a zhoršování životního prostředí představují pro Evropu a celý svět existenciální hrozbu. K překonání těchto výzev vznikl právě Green Deal, který má EU transformovat na moderní, konkurenceschopnou ekonomiku, jež účinně využívá zdroje a kde se do roku 2050 dosáhne nulových čistých emisí skleníkových plynů, kde bude hospodářský růst oddělený od využívání zdrojů a kde nebude opomenut žádný jednotlivec ani region. Green Deal rovněž nastiňuje směřování naší společnosti po pandemii covid-19 – na realizaci cílů půjde třetina investic ve výši 1,8 bilionů euro.

S dalším příspěvkem vystoupil **Martin Selmayr** (EU Commissioner for Innovation, Research, Culture, Education and Youth), v němž se věnoval procesu budování nové Evropy po pandemii. Není a nebude lepší čas, kdy

transformovat evropský kontinent, jako je tato příležitost změnit naše vnímání a naši mentalitu. Všechny velké katastrofy nakonec změnilo společnost a přinesly řadu nových příležitostí.

Na závěr úvodního slova vystoupili **Tomaz Krištof** (Prezident of the Chamber of Architecture and Spatial Planning of Slovenia) a **Christian Kühn** (Chairman of the Austrian Federal Advisory Board on Baukultur). Ve svých vystoupeních se věnovali zejména evropské spolupráci a Bauhausu³⁾ – jeho významným osobnostem a dílům.

První panel s tématem „*Architektura, Baukultur a budoucnost Evropy*“ otevřel **Reinier de Graaf** (Partner in the Office for Metropolitan Architecture) s příspěvkem „*Role architektury pro budoucnost Evropy*“. Tento zajímavý příspěvek představil historii Evropské unie a vyzdvihl stěžejní roli evropské kultury, neboť identita Evropy je obsažena zejména v kultuře, ne v uměle vytvořených strukturách EU.

V tématu s příspěvkem „*Nový Evropský Bauhaus*“ pokračoval **Ruth Reichstein** (Coordinator of the European Green Deal). Představil financování, které je v rámci Nového evropského Bauhausu vynakládáno na ukázkové projekty. Je v plánu vytvořit European Bauhaus Lab, který spojí stávající zapojené organizace.

Jonas de Walsche (Coordinator of European Association for Architectural Education) uvedl příspěvek „*Architektura: otázka péče a výkonu*“. Obsahem přednášky byl příběh bazénu v Antverpách, který bylo těžké zrenovovat i kvůli mnohem přísnějším stavebním předpisům, které jsou v současnosti platné.

1) Iniciativa Nový evropský Bauhaus byla představena Evropskou komisí ve sdělení z 15. září 2021 [COM(2021)573final].

2) Zelená dohoda pro Evropu (European Green Deal) je soubor politických iniciativ Evropské komise, jejichž hlavním cílem je dosáhnout toho, aby byla Evropa v roce 2050 klimaticky neutrální. Dohoda byla představena v roce 2019 a obsahuje opatření ke snížení emisí, investice do výzkumu a inovací a ochranu přírodního prostředí evropského kontinentu.

3) Bauhaus byla škola výtvarného umění, která vznikla v roce 1919 v Německu. Jednalo se o jednu z nevyznamnějších škol umění, designu a architektury moderní doby.

Na závěr prvního panelu proběhla panelová diskuse s vystupujícími nejen k předneseným příspěvkům, ale také k architektuře a vývoji kulturního vnímání v dnešní době. Zároveň bylo v rámci diskuse vysloveno upozornění, že zájem o krásu, umění a architekturu byl často silný právě v absolutistických režimech.

Dalším blokem provázelo téma „*Koncepce kvality*“. Zahájila ho **Veronika Valk-Siska** (Advisor on Architecture and Design at the Ministry of Culture of Estonia and Chairwoman of the OMC Group) s prezentací o „*Procesu a výsledcích expertní skupiny členských zemí EU pro vysoce kvalitní architekturu a vystavěného prostředí pro každého*“. V rámci tohoto příspěvku byla představena hodnotící zpráva s mnoha případovými studiemi. Mezi ukázkovými příklady dobré praxe je uvedena také například Cena Architekt obci.

Na příklady dobré praxe navázala s příspěvkem „*Davoský kvalitativní systém Baukultur*“ **Nina Mekacher** (Deputy Head of Section Baukultur, Federal Office of Culture Switzerland). V něm představila publikace a brožury s kritérii davoského kvalitativního systému, které jsou v nich podrobně popsány.

V rámci panelu byly také prezentovány případové studie s tématy „*Projekt rehabilitace veřejného prostoru ve městě Clonakilty*“, „*Katalánský zákon o architektuře*“ a představení samotného způsobu výběru případových studií v rámci OMC Group.

Poslední panel rakouské části konference byl na téma „*Budoucí politiky/opatření*“. Prvními řečníky s příspěvkem o „*Hodnotící zprávě a činnosti v rámci skupiny OMC Group zabývající se synergemi*“ byli **Jan Schultheiss** (German Federal Ministry of the Interior, Building and Community) a **Hughes Becquart** (DG Education and Culture, European Commission).

Dále vystoupil **Robert Temel** (Speaker of Austrian Platform Baukulturpolitik), který představil téma „*Rakouská iniciativa v Baukultur*“. V rámci vystoupení hovořil o implementaci Baukultur v Rakousku. Již před deseti lety

byla založena Rada pro Baukultur, která je poradním orgánem vlády a pravidelně se schází. Ta identifikovala sedm problémových oblastí, kterými by se měla vláda zabírat. Robert Temel také poukázal na program pro financování Baukultur, který se zaměřuje na konkrétní projekty v obcích.

Posledním řečníkem prvního dne konference byl **Josef Morkus** (Ministry of Regional Development, Czech Republic), který uvedl „*Náhled do přípravy Českého předsednictví v Radě Evropské unie*“ a také připravovanou Konferenci k politikám architektury a stavební kultury v rámci CZ PRES 2022, která se uskuteční ve dnech 10.–12. října 2022.

Druhý den konference začal exkurzí po vybraných stavbách v Grazu. Účastníci měli možnost vybrat si jednu ze tří tematicky zaměřených cest:

- Bydlení (Residential building Max-Mell-Allee, architecture: Nussmüller Architekten 2015–2018, Residential and office building Goldener Engel, architecture: PENTAPLAN 2005–2012, Terrassenhaussiedlung (housing estate), architecture: Werkgruppe Graz 1965–1978);
- Zdravotnictví (Peter Rosegger Nursing home, architecture: Dietger Wissounig Architekten 2011–2014, MED CAMPUS Graz, architecture: Rieger Riewe Architekten 2011–2017, Surgery Graz, architecture: Thomas Pernthaler Architekten 2008–2011);

Terasové sídliště, Graz, Rakousko

Foto: Jakub Kotrla

Dům umění v Grazu, Rakousko

Foto: Jakub Kotrla

- Vzdělávání (University library Graz, architecture: Atelier Thomas Pucher 2015–2019, Elementary school and education campus Algersdorf, architecture: ARGE Mesnaritsch | Spannerberger 2014–2016, Institute and laboratory building for Biomedical Engineering, architecture: Gangoly & Kristiner Architekten 2009–2015).

Po představení těchto staveb pokračovala exkurze do Mariboru, ve kterém byl odpolední blok veden slovinským týmem.

V Mariboru se konference zaměřila na téma „*Rehabilitace – rodinný dům, z předměstí na venkov*“, zejména na problém renovace fondu typických individuálních obytných domů, které představují převládající strukturu mimo-městských sídel ve Slovinsku a životní prostředí poloviny jeho populace.

Úvodní slovo přednesl **Gregor Reichenberg** (Deputy Mayor of Maribor Municipality), který účastníky přivítal a ve svém příspěvku hovořil o tom, jak se vedení města snaží udělat Maribor nejlepší městem pro své obyvatele tak, aby splňovalo myšlenku města krátkých vzdáleností.

Dalším příspěvkem navázal **Aleš Vrhovec** (President of the Conference Organizing Committee – Chamber of Architecture and Spatial planning of Slovenia). Ve své řeči sumarizoval důležité dokumenty – Davoskou deklaraci, výsledky OMC Group i Slovinskou politiku architektury z roku 2017. Účastníky konference také seznámil s převládající strukturou sídel, jakožto problém jednotlivých rodinných domů velmi špatné kvality, kterých je v zemi přes 360 000. Průměrný rok výstavby těchto rodinných domů je 1973 se zastavěnou plochou 250 m². Každý dům obývají 2–3 obyvatelé a společně v této zástavbě žije polovina populace Slovinska. Proto v nich vidí velký potenciál a snaží se o rozdělení na vícero obytných jednotek.

Posledním řečníkem byl **Georg Pendl** (President of Architects Council of Europe) s tématem „*Centrum a periferie, architektura pro každý den*“. Stavby, které stavíme v současné době, budou

dědictvím budoucnosti. Proto byla založena odborná skupina, která se věnuje Evropskému Bauhausu. Byly stanoveny tři zásady – demolice by měly být výjimkou, vše by mělo být využito; neměly by být vymezovány nové zastavitelné plochy; žádné místnosti by neměly mít méně než tři metry čtvereční.

Následoval první panel zaměřený na téma „*Městské problémy ve venkovských oblastech*“. Na začátek byly představeny studentské projekty prezentované zástupci univerzity z Mariboru a Lublaně.

Dále s příspěvkem „*Architektura pro každý den*“ vystoupil **Janez Koželj** (3biro architekti and Deputy Mayor of Ljubljana Municipality), který upozornil, že demokratický prostor je často vykládán jako individualita proti společné formě.

Závěrečný příspěvek druhého dne konference s názvem „*Energetická transformace a architektura pro každý den*“ představil **Dietmar Feistel** (Delugan Meissl Associated architects). V prezentaci představil projekt „neviditelné budovy“, který však nebyl realizován. Dále pak teoretickou modulární budovu. Po přibližně 15 letech zrealizovali projekt jako vlastní dům se zrcadlovou fasádou. V rámci jiné studie zabývající se zajištěním udržitelné energie navrhli pět možností, jak tuto energii získávat. První možností bylo obložení přehrady fotovoltaickými panely. Druhá možnost poukazovala na vyplnění prostoru nevyužitých ploch mimoúrovňových křížovatek fotovoltaickými panely, případně stavbu protihlukové stěny. Třetí možnost spočívala v překryvu seřazovacích nádraží skleníkem s fotovoltaickými panely. Čtvrtým záměrem bylo obložit fotovoltaickými panely bývalý lom na hnědé uhlí a posledním záměrem vyplnění plochy letiště agrovoltaičnými panely.

Poslední den konference zahájil **Saša Arsenovič** (Mayor of the Municipality of Maribor), který vysvětlil, jak se zástupci města snaží, aby byl Maribor pro své obyvatele nejlepším městem, a také, že v oblasti převládá bydlení v individuálních rodinných domech.

Aleš Vrhovec představil nové „*Council Conclusions*“, které definují tři základní body, kterými jsou estetika, udržitelnost a zapojení. Je připravován manuál pro rehabilitaci individuálních rodinných domů, který bude obsahovat strategii, založení center pomoci profesionálů a také způsobů financování.

Druhý panel s tématem „*Místní zdroje a udržitelné podnikání*“ zahájila **Ana Roš** (House Franko), která ve videozprávě představila příběh restaurace Hiša Franko na venkově, kde využívají lokální suroviny pro přípravu jídel.

Příspěvek **Andreje Detely** (Elaphe) s názvem „*Budoucnost mobility je elektrická – elektromobily*“ byl provázán řadou videí s vysvětlením, jak by fungovaly elektromobily s motory v kolech. Obvyčejná auta jsou postavena na základě sto let starých předpokladů a nerespektují potřeby moderní doby – benzín a nafta nejsou efektivní. Problém by vyřešily právě elektromobily. Následující příspěvek **Ivo Boscarola** (Pipistrel) „*Budoucnost mobility je elektrická – letecká doprava*“ se věnoval obdobnému tématu.

Prezentaci o „*Přehledu současné praxe ve Slovinsku*“ představil **Matevž Granda** (Outsider Magazine). K danému tématu je vydáván i časopis a jsou vytvořeny webové stránky. Ve Slovinsku je více než 680 000 bytových jednotek, z toho je 18 procent prázdných. Nejvyšší ceny bytů jsou dle očekávání ve větších městech a také na pobřeží. V rámci rehabilitace měst je třeba používat přírodní a znovupoužitelné materiály.

Následující přednáška **Saimir Kristo** (Polis University Tirana) byla věnována projektům rehabilitace v Tiraně. V rámci těchto projektů jsou národní symboly vetknuty do budov, jedním z projektů byla transformace hlavního náměstí v Tiraně.

Panel uzavřel **Dušan Lukič** (Porsche Slovenija) s příspěvkem „*E-mobilita je více než jen elektrické auto*“. V rámci společnosti Porsche představil systém nabíjecích stanic, které by vycházely vstříc požadavkům spotřebitelů. Problémem je právě nabíjení velkého množství elektromobilů. Z nich téměř 85 procent

se nabíjí v domácnostech nebo kancelářích. Je tak třeba instalovat celý systém od zdroje energie, její uskladnění až po samotné využití energie. Takový systém Porsche v současné době nabízí, kde ke stojanu s nabíječkou jsou k zakoupení i solární panely a baterie do domácností, jakožto jeden provázaný produkt.

Třetí panel se zaměřil na „*Propojení politik/opatření a zdrojů*“. K tématu s příspěvkem „*Super region jižní Tyrolsko*“ vystoupil **Matteo Bolgan** (Pedevilla Architects). Představil stavby z jižního Tyrolska, které z velké části využívaly dřevo.

Sinan Panescu (Faculty of Architecture, University of Ljubljana) seznámil účastníky konferencí zajímavým příspěvkem, nazvaným „*Regenerace – Manuál pro municipality*“. Hovořil o tom, že mnoho bytů v rodinných domech je prázdných, především v těch oblastech, kde lidé bydlet nechtějí. Problémem je hustota obyvatelstva. Univerzita připravuje materiál věnovaný rehabilitaci, regeneraci a revitalizaci, upozorňuje, že není žádoucí vymezovat nové zastavitelné plochy, ale je nutno zapojit a spojit i komerční prostor a přimět obce ke spolupráci. Zvažuje se také vytvoření „*Michelinské*“ hvězdy pro architekturu. Dále se připravuje přehled dotačních programů, včetně upozornění na problémy a komplikace. Jednu z možností nabízejí i energetické společnosti, které obyvatelům renovují dům za předpokladu, že budou platit v budoucnu více peněz za energie.

Eugen Panescu (Member of EB ACE) přednášel o kvalitě. Zatímco 50.–60. léta 20. století přinášela alespoň občas v hromadné výstavbě kvalitu, od 90. let již kvalita chyběla. Objevují se zde nové tendence směřující k nulové neobsazenosti, kdy nedochází k úpadku lokalit a vznikají společenství na základě nespokojenosti s kvalitou. Žádoucí je zvýšit úroveň

veřejné vybavenosti. Dostatek finančních prostředků však současně není rovnítkem pro kvalitní architekturu. Vláda proto připravila manuály pro různé venkovské typologie, které jsou dostupné on-line.

Jako poslední v tomto bloku vystoupil **Gregor Reichenberg** (Deputy Mayor of Maribor Municipality), který je nejen zástupcem města Mariboru, ale také architektem. Jako zástupce města a současně jako architekt se snaží o dosažení souladu mezi těmito dvěma odlišnými světy. Gregor Reichenberg představil také své projekty mostů v Mariboru a jejich typologii, přestavby rodinného domu nebo abstraktní až kontroverzní projekt přestavby mrakodrapu.

Posledním, čtvrtým, panelem provázelo téma „*Budoucnost venkova v Evropě*“. Mezi řečníky vystoupil **Apostolos Tzitzikostas** (Representative of the European Committee of the Regions) s přednáškou „*Kreativní potenciál regionů, měst, městeček a vesnic*“, ve které zmínil možnost financování výstavby a Nový evropský Bauhaus. Důležité je využívat potenciál regionů i měst, aby byla zachována udržitelnost výstavby. Pro posílení turismu a financování této výstavby se jako vhodné jeví možnost využívat PPP projekty.

Krunoslav Ivanšin (Faculty of Architecture, University of Zagreb) prezentoval příspěvek „*O stavbě*“, ve kterém uvedl příklady staveb v Chorvatsku využívající strukturu světelné variace na bílém betonu.

Blok zakončil přednáškou „*Plán B*“ **Boštjan Videmšek** (Journalist and European Climate Pact Ambassador). Mnohé válečné konflikty moderní doby často plynou ze změn klimatu. Z válečného zpravodaje proto přešel tento novinář na ekologické zpravodajství. V knize Plán B tyto změny

popisuje a představuje návrh na jejich řešení. Ve své přednášce zmínil i energeticky soběstačný ostrov Tilos v Řecku, kde žije 780 obyvatel, nebo Orknejské ostrovy, které z přebytků elektrické energie z větrných elektráren vyrábějí vodík.

Závěrečné slovo konference měla **Špela Spanžel** (Slovenian Ministry of Culture). Poukázala na důležitost respektovat regionální kulturu, která je důležitá pro budování udržitelného a inkluzivního bydlení v Evropě. Obydlené území má velký vliv na okolní prostředí. Davoský proces přináší jasný postup, který je možný uplatnit v reálném prostředí. Slovinská ministryně odkázala též na unijní dokumenty a příspěvek z rakouské konference ve Vídni z roku 2018.

Závěry konference shrnul **Aleš Vrhovc** v následujících bodech:

- Důležitější je proces než jednotlivé výstupy. Důležitá je flexibilita, otevřenost a kontinuita.
- Je třeba ocenit expertní výstupy z OMC Group i davoského procesu a je nutné je citovat a dále rozvíjet. Je také nutné pokračovat v partnerstvích a setkáváních, posléze je zintenzivnit a šířit je směrem k ostatním oborům.
- Výsledky práce je nutné vidět v realizacích ve městech a vesnicích. Nutná je především spolupráce regionů a municipalit.
- Je třeba se věnovat mobilitě, možnostem pro zaměstnání, lokálním zdrojům, udržitelným strukturám zástavby a kvalitě života.

Konference splnila vytyčené cíle, představila zajímavé příspěvky a projekty zaměřené na kvalitní vystavěné prostředí pro všechny. Poukázala na problémy a nastínila vizi, kam se dále ubírat. Zároveň také předvedla mezinárodní spolupráci při pořádání této akce a její přínos.

Ing. Jakub Kotrla
Ústav územního rozvoje

Ing. Martin Marek
Fakulta stavební VUT v Brně